

MİLLİ EGEMENLİK VE ATATÜRK

AYDIN CAN
Ç.Ü. ÖĞRETİM GÖREVLİSİ

Milli egemenlik , Atatürk'ün Milli Mücadele'nin ilk günlerinden itibaren açıkça ortaya koyduğu, ısrarla vurguladığı bir temel ilkedir.

“Mili” ve “egemenlik” sözcüklerinin birleşmesinden oluşan “milli egemenlik”, devlet içinde en üstün buyurma kudreti olarak tanımladığımız egemenliğin, millete ait olduğunu ifade eder. (Ahmet Mumcu vd., Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi II, Ankara 1986,s.40-41)

Buna göre bir devlet üstünde hiçbir yabancı gücün etkisi olmadığı gibi milletin üstünde hiçbir sınıf, zümre veya kişiye ayrıcalık tanınmaz; milletin üstünde başka bir irade ve herhangi bir güç yoktur. Milli egemenliğe dayalı yönetimlerde milletin kendi kendisinin buyurucusu olması, kendi kendine sahip çıkması ve kendi iradesine dayalı bir yönetim anlamına gelir. (Atatürk ve Ulusal Egemenlik, <http://ataturk.kemalistler.net/index.html>)

Tarih boyunca egemenlik gücü çeşitli toplum ve devletlerde değişik dönemlerde değişik biçimlerde belirmiştir. Egemenlik bir kişiye aitse buna Monarşi, Egemenlik, Bir sınıf ya da zümrenin elindeyse oligarşi, millete aitse demokrasi denir.

Günümüz gelişmiş devlet yönetim biçimi Demokrasidir. Grekçe : “demos : halk; kratos : (iktidar) egemenlik” ten gelir, “halk iktidarı” ya da “halk egemenliği” demektir. Burada yönetim Milli egemenliğe dayalıdır. Milletin kendi yönetim gücünü kendinden alması, yani egemenlik hakkına sahip olması demektir. Halkın kendini yönetmesi denilen bu yönetimler ilk çağda özellikle Yunan şehir devletlerinde (Polis) ilkel bir şekilde görülmüş ise de, gelişmemiş, yok olup gitmiştir. (Atatürk ve Ulusal Egemenlik)

Milli egemenlikte, Egemenliğin tek, meşru kaynağı ve sahibi millettir. *Yöneticiler ancak egemenliği kullanmak yetkisine sahip olabilirler.* Antik Yunan şehir devletlerinde olduğu gibi halkın yönetime doğrudan katılımı bugün pratikte uygulanamayacağı için, halk seçtikleri vasıtasıyla egemenliğini kullanmakta “temsili demokrasi” de denilen sistem uygulanmaktadır. Böylece millî egemenlik, millî temsil ilkesiyle birleşmiş olur.

Millet iradesi, bireylerin iradelerinin bir araya gelmesinden, kaynaşmasından, sentezinden oluşmaktadır. Millî egemenlik milletleşme olayına bağlı olarak, milletin bölünmez iradesidir. (Metin Ayışığı, Ulusal Egemenlik ve Atatürk, http://www.stradigma.com/turkce/agustos2003/makale_06.html)

Devlet, bir hukukî kavramdır. Devlet, bir buyruk bir egemenliğe sahiptir, onu ifade ve yerine getirmek için birtakım vasıtalara ihtiyacı vardır. Bu vasıtaları kapsayan devlet teşkilâtında millet meclisi ve hükümet teşkilâtı esastır. Hakikatte yönetenler, egemenliği kullanırlar. O hâlde, devlette yönetenler kimler olmalıdır ? Siyasal kuvvetin geçerli ve doğru olabilmesi için, devletin soyut egemenliği, gerçekten kime verilmelidir? İşte bu sorulara cevap veren, demokrasi prensibidir.(Metin Ayışığı,agm.)

Demokrasilerde millet egemenlik yetkisini kullanan üç organ bulunmaktadır. Yasama , yürütme ve yargı. Bu durum anayasalarımıza da şu şekilde yansımıştır.

1921ve 1924 Anayasaları, padişahın yerine TBMM'yi geçirirken, yetkilerini sınırlamayı düşünmemiş, İstiklâl Savaşı ve İnkılâp döneminin sınırsız yetki ihtiyacına cevap vermiştir. 1961 ve 1982 Anayasalarında ise kuvvetler ayrılığı pekiştirilmiştir.

1961 ve 1982 anayasalarının her ikisine de, “egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğunu” belirten temel ifadelerden hemen sonra, bazı açıklayıcı hükümlerin geldiğini görüyoruz. Bunlara göre:

Ancak “Türk Milleti, egemenliğini Anayasa'nın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eli ile kullanır. Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasa'dan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz.

” Her iki anayasanın 6. ve 4. maddelerinde az farklarla yer alan bu düzenleme çağdaş demokratik rejimin gereklerine uygundur. Bu hükümler kişi diktatörlüğünü, faşizmi, zümre egemenliğini, oligarşik rejimi, proleterya diktatörlüğünü ve komünizmi ve teokratik diktatörlüğü reddeden bir demokrasi anlayışının ifadesidir. (İsmet Giritli, “Milli Egemenlik, Atatürk ve Anayasalarımız”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 38, Cilt: XIII, Temmuz 1997)

1982 Anayasasının 6.maddesinde adı geçen yetkili organlar, yine anayasanın 7. 8.ve 9. maddelerinde belirtilmiştir.

Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Bu yetki devredilemez. (Madde 7)

Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir. (Madde 8)

Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır. (Madde 9)

Bu maddelerde açıkça belirtildiği gibi egemenlik yetkisini Yasama, Yürütme ve Yargı Türk milleti adına kullanmaktadır. Egemenlik yetkisini kullanan bütün yetkili organlar da millet adına hareket etmektedirler. Ayrıca bu yetkileri kullanan organların birinin diğerine üstünlüğü bulunmamaktadır. Bu durum anayasanın başlangıcında şu şekilde vurgulanmıştır:

“...Kuvvetler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetki ve görevlerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medenî bir işbölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu;” (1982 Anayasası, başlangıç)

“Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir” millet iradesini de meclis yansıtır, o halde “egemenlik kayıtsız şartsız meclisindir(TBMM)” denilebilir mi? Hayır . Yukarıda da belirtildiği gibi Meclis bu yetkiyi tek başına kullanma yetkisinde değildir. Egemenliği kullanan organlardan biridir. Hükümet Cumhurbaşkanı ve yargı da egemenliği kullanan diğer anayasal organlardır. Bu nedenle yukarıdaki önerme doğru olmaz.

Modern demokrasilerde iktidarın denetlenmesi amacıyla bazı anayasal kurumlar oluşturulmuştur. Aksi taktirde demokrasiyi kullanarak iktidara bir şekilde gelenler bir süre sonra demokrasiyi ortadan kaldırmaya kalkabilirler hatta başarabilirler de. 1930 larda Almanya 'da Hitler seçimle gelmiş ve bir süre sonra Faşizmi kurmuş demokrasiyi yok etmiştir. Bu nedenle İkinci Dünya savaşından sonra demokrasinin de kendisini koruma mekanizması geliştirilmiş ve Anayasa Mahkemesi gibi kuruluşlar da artık demokrasinin vazgeçilmez unsurları arasına girmiştir.

Türkiye'de de 1960 dan sonra yürürlüğe konulan 1961 anayasasında getirilen en önemli yeniliklerden biri “Anayasa Mahkemesi”nin kurulmasıdır. Çünkü 1950-1960 arası iktidarda

bulunan siyasi parti zaman zaman anayasaya aykırı antidemokratik yasalar çıkarmış, ancak denetime tabi tutulamamış, en sonunda da askeri müdahale gerçekleşmiştir.

1961 ve 1982 anayasaları çoğunluğun istibdadını önlemek için “Çağdaş Egemenlik” anlayışını benimsemiş, egemenliğin kullanılmasını tek başına hiçbir organ, kişi, zümre veya sınıfa bırakmayarak, demokrasi görünüşü altında başka rejime sapılmasını önlemek istemiştir.

Milli egemenlikle ilgili yanlış değerlendirmelerden biri de, Yasama ve Yürütmede etkin olanların “ biz seçilmişleriz atanmışlar bize nasıl karışabilir” iddiasıdır. Bu söylemde bulunanlar Meclisi diğer anayasal kurumlardan üstün tutmaktadır. Oysa yukarıda da açıklandığı gibi Milli egemenliği sadece TBMM kullanmamakta, diğer anayasal kurumlarla bu yetki paylaşılmakta ve birbirlerine bir üstünlüğü bulunmamaktadır.

Ayrıca, TBMM’ de ezici bir üstünlüğü elde etmek, siyasal iktidara egemenliği kullanma konusunda bir ayrıcalık ya da üstünlük sağlamaz. Bu konuda matematik çoğunluğun bir anlamı yoktur. Örneğin herhangi bir kanun TBMM’de çok ezici bir üstünlükle kabul edilmiş olabilir. Bu o kanunun Cumhurbaşkanı tarafından veto edilmesini, ya da başvuru olursa Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesini engellemez. Eğer, Anayasaya aykırılık varsa Anayasa Mahkemesi bu yasa iptal edebilir. Diğer yandan “belli bir matematik çoğunlukla kabul edilen yasa mutlak doğrudur”, denilemez, Anayasa Mahkemesi zaman zaman kanunları iptal ettiğine göre TBMM’de anayasaya aykırı yasalar çıkarılması mümkündür. Bu nedenle denetim gerekli ve rejimin sağlıklı olarak devamı için elzemdir. Aksi taktirde belli bir çoğunluğu elde eden herhangi bir iktidar çoğunluk diktası kurmaya kalkışabilir.

Demokrasilerde esas olan baskın olanların diğer bir deyişle, oy çoğunluğuna sahip olanların mutlak iktidarı değil, oransal olarak azınlıkta kalanların haklarının korunmasıdır. Çoğunluk zaten baskındır ve iktidardadır. Aksi taktirde çoğunluk diktası olur ve bunun demokrasilerde yeri yoktur.

Atatürk, Milli Mücadelenin başından itibaren Milli egemenlik ilkesini benimsemiş ve uygulamaya koymuştur. Atatürk, millî mücadelenin başarıya ulaşmasını sağlamak için, hem çözüm yolu olarak milletin azim ve kararını, milletin egemenliğini, milletin iradesini dikkate alarak, yeni kurulan Devletin millî egemenlik, millî irade gibi esaslara dayanmasını gerekli görmüştür.

1919 Amasya Genelgesi ile ilân olunan, “Milletin istiklâlini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır” parolası Erzurum ve Sivas Kongrelerinden geçerek, 23 Nisan 1920’de kurulan T.B.M.M. nin ve yeni kurulan devletin temel dayanağı olmuştur. Egemenliğin Millete ait olduğu 1921-1924-1961ve 1982 anayasalarında vurgulanmıştır.

Egemenliğin padişaha değil, bir sınıf veya zümreye değil, Türk Milletine ait olduğu zihniyetini devlet hayatımıza kazandıran Atatürk olmuştur. (Metin Ayışığı, agm,)

Atatürk'ün milli egemenlik ilkesine sadece düşünceleriyle değil, derin kişisel duygularıyla da ne kadar bağlı olduğu, annesinin ölümünden birkaç gün sonra onun mezarı başında yaptığı şu konuşmada gözlemlenmektedir: "*Valdem bu toprağın altında, fakat milli egemenlik ilelebet payidar olsun. Beni teselli eden en büyük kuvvet budur... Valdemin mezarı önünde ve Allah huzurunda and içiyorum, bu kadar kan dökerek milletin elde ettiği ve belirttiği egemenliğin muhafaza ve müdafaası için icabederse valdemin yanına gitmekte asla tereddüt etmeyeceğim. Milli egemenlik uğrunda canımı vermek, benim için vicdan ve namus borcu olsun*". Ahmet Mumcu vd , age.)

Türkiye’de Milli egemenliğin tam olarak sağlanabilmesi, çağdaş demokrasinin tüm kurallarıyla işlemesine bağlıdır. Anayasada belirtildiği gibi, Milli egemenliği kullanan organlar, medenî bir işbölümü ve işbirliği içinde ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğunu özümseyerek görevlerini yerine getirmeliler.

Kaynaklar:

-Ahmet Mumcu vd., Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi II, Ankara 1986

-Atatürk ve Ulusal Egemenlik, <http://ataturk.kemalistler.net/index.html>

-Metin Ayışığı, Ulusal Egemenlik ve Atatürk, http://www.stradigma.com/turkce/agustos2003/makale_06.html

-İsmet Giritli, “Milli Egemenlik, Atatürk ve Anayasalarımız”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 38, Cilt: XIII, Temmuz 1997